

шавала. Са променом политичког система и нестанком Југославије *Речник савременог српскохрватског језика* је поново штампан, а Булгаковљева констатација да рукописи не горе још једном се обистинила отварајући простор за даље контекстуализације и тумачења овог дела.

Након читања Исићеве монографије постаје јасно да је потку Московљевићевог свестраног и преданог рада чинило његово настојање да делује као просветитељ, да својим преводима, уџбеницима, речницима, предавањима на КНУ и Радио Београду, политичким говорима и радом у партијама шири идеје друштвене једнакости и нужности преданог рада.

Биографија Милоша Московљевића, као и претходна истраживања делатности Сретена Вукосављевића, дали су нову димензију дугогодишњем раду Момчила Исића на истраживању српског села и сељаштва. Његова мултиперспективна истраживања генерацијских, родних и регионалних специфичности живота на селу, као и процеса артикулације политичких идеја и покрета који су заступали интересе сељаштва, произашла су из специфичне методологије која је базирана на раду у кључним државним архивима, али и на афирмацији богатог материјала који се чува у локалним архивима, музејима и библиотекама. Исићеве вишеслојне анализе сељаштва као најшире друштвене групе, чије је истраживање у српској историографији најпре заостајало за обимним студијама радничке класе, а затим за анализама друштвених елита, додатно су употпуњене наведеним биографијама.

Монографија *Милош Московљевић 1884–1968. Живот и дело* није завршни рад Момчила Исића на приказу великог стваралачког опуса научника, политичара, преводиоца. Она је, заправо, увод у обиман пројекат – приређивање целокупног дневника Милоша Московљевића. Надамо се да ће се уз велики број до сада објављених дневника грађанских политичара деветнаестог века (Пере Тодоровића, Николе Крстића, Милана Пироћанца, Милана Милићевића и других), времена Краљевине Југославије (Милана Стојадиновића, Владка Мачека, Јосипа Смодлаке) и ратних година (Косте Ст. Павловића, Милана Гавриловића, Милоша Трифуновића, Константина Фотића), ускоро наћи и петотомно издање Дневника Милоша Московљевића.

Олга МАНОЈЛОВИЋ ПИНТАР

Спајајући Исток и Запад. Споменица др Предрага Симића,
приредила др Јасминка Симић.

Београд: Институт за међународну политику и привреду, 2017.

Споменица професора Предрага Симића отвара се латинском пословицом *Verba volant scripta manent* (*Речи лете, написано остаје*). Ми смо протумачили да се то односи на саму споменицу, а не на опус и јавно де-

ловање професора Симића. И заиста, у овој књизи су забележена још увек жива сећања на Предрага Симића, пријатеља, колегу, јавног делатника, експерта и дипломату, професора... Вредна успомена, вредан споменик ономе кога више нема, будући драгоцен извор за оне који се буду бавили једним од ликова Предрага Симића, човека који је у три, четири деценије научног рада и јавног деловања, уткао себе у историју Србије. Међутим, нас је нешто друго изненадило, нешто што бисмо исказали једноставним питањем: да ли књига овог типа може да представи човека, ако и успе да представи његово научно дело, професорску и дипломатску каријеру, јавну делатност, пријатељства?

Зашто ово питање? Зато што нам се чини да је професор Симић био занимљив, и јесте занимљив као сада већ историјска личност, у својој комплетности. Другим речима, он је био човек посебног склопа и сензибилитета, што се одражавало на његову науку, професуру, каријеру дипломате и друге сфере живота. Нашу перцепцију његове личности у јавној и научној делатности ова књига је значајно појачала. Његовом белепоковском, прустовском изгледу, појачаном ношењем наочара, живот је додао боре поднебља где је рођен и одрастао. Наша је перцепција била, а познавали смо професора Симића само професионално и кроз јавну и научну сферу, да је и његово биће а не само изглед прустовско, деликатно и титраво.

То је добрим делом видљиво из шест есеја колега и пријатеља из поглавља (стр. 15–67) које следи после краћег Предговора. Њима су обухваћени сви аспекти живота Предрага Симића, изузев наравно породичног и интимног. Они су прегнантни а садржајни, и биће незаобилазни за неку будућу професорову биографију. У текстовима Благоја Бабића и Ива Висковића исцртане су са доста успеха линије живота и каријере Предрага Симића, које га представљају као ангажованог интелектуалца, занимљивог научника разноврсних и бројних интересовања, преданог националног радника пуног толеранције и разумевања за друге, вредног и посвећеног професора. Његов опсег интересовања у науци се кретао од истраживања модерне Кине, идејних струјања и друштвене стварности, до свеобухватног праћења југословенске кризе, рата и разарања државе, политике свих великих сила, као и других актера, Русије и Европске уније, појединачно Немачке, Француске и наравно Сједињених Америчких Држава. Представљено је његово изврсно праћење стања и трендова у бившим југословенским републикама. Његови ангажовани наступи у свету и нашој земљи су импресивно бројни.

У скицама за биографију је изнет низ догађања и детаља који говоре како се градила каријера једног младог и талентованог научника у турбулентним временима. Прича о „два Шумадинца“ која у помагала да се спасе Институт за међународну политику и привреду је просто чаробна. Наиме, Институт је био савезна установа и да би опстао, требало га је превести/ укључити у Фонд за науку Србије. Симићева личност је ту одиграла кључну улогу. Бабић наглашава да по животном путу Предраг Симић подсећа на Ми-

ленка Веснића, а прича о спашавању Института, уз још неке, главни му је аргумент: обојица су били „опште добро“ а „Србија има мало таквих“.

Најличнија сећања је исписао колега Миле Бјелајац, у форми успомена на једно интелектуално и лично пријатељство. Колико из тих сећања толико и из представљеног опуса професора Симића, видимо да је њихово научно и опште интелектуално саобраћање имало квалитет и дубину. Историјска мисао и садржаји из дела Милета Бјелајца су уткани у политиколошка разматрања и анализе професора Симића, са одмереношћу и суптилношћу. Бјелајчеве „Успомене на колегу и пријатеља Предрага Симића“ нас уводе у више незаобилазних питања везаних за природу положаја, могућности ангажовања и деликатност деловања интелектуалаца и научника у турбулентним, рушилачким временима. „То је било време када нико ни за шта није био сигуран у општој пометњи, када је било лакше потонути него опстати“, како каже у свом тексту професор Благоје Бабић (стр. 29). Бјелајац наглашава неке битне моменте те ангажованости: деликатност употребе знања; ограничене и деликатне могућности спознаје чињеница које би доприносиле квалитету текућих анализа и процеса закључивања, односно процењивања и предвиђања, што политиколози често раде; отворено исказивање „научних истина“ проистеклих из методичног истраживања садржаја науке, иза којих је следило етикетирање ако се нису уклапале у „пожељне или доминантне трендове“; третман у иностранству ако су твој научни глас, твоје спознаје биле дисонантне спрам пожељних или пожељно неутралних. Бјелајац је забележио велики број разних ситуација које говоре о овоме, као и о „клеветању“ људи. Треба само прочитати о „вечери код Андреја и Бубе“ у част професора Џона Лемпија и др.

Овај први део споменице посвећене професору Симићу садржи и „Меморијалну адресу...“ коју је колега и професор Факултета политичких наука Дејан Јовић одржао 19. јануара 2017. поводом доделе друге годишње награде „Др Предраг Симић“ под насловом „Како унаприједити односе Срба и Хрвата“. Он је ту направио интелектуално јако успелу анализу „стања нација“ у постјугословенским заједницама/друштвима. Инсистирао је на сличностима, али нема ниједног елемента различитости у његовим анализама. Добро је постављен контекст смене биполарног униполарним светом, јасно и прецизно оцртани актери, генерацијски и појединачно, кристално јасно праћена судбина и реализовање идеја и покрета, као и чему су они водили. Како је и професор Симић предавао предмет *савремени балкански односи*, а Јовић га наследио у томе, студија је својеврстан омаж Симићевом делу и професури.

Опус Предрага Симића је заиста зналачки представљен, од његове докторске тезе „Теорија и пракса ‘социјалистичке модернизације’ у Народној Републици Кини 1976–1986“ до незавршеног рукописа о грађанском рату у Југославији. Његова монографија *Марксизам и кинеска револуција* (Београд: Институт за међународну политику и привреду, 1986) представљена је закључним разматрањима, а многи и данас сматрају да је синологија била његова најјача страна. „Порекло једне кризе“ је поглавље којим је пред-

стављена његова најинтригантнија књига *Пут у Рамбује* (Београд: Геа, 2000) где је без дистанце пратио развој косовске кризе у социјалистичкој Југославији. Како је забележио колега Бјелајац, на многим подацима и чињеницама је видљива немогућност да се оне спознају у адекватном тренутку, што онемогућава перцепцију другог и „откривање“ његових намера.

У другом представљеном поглављу из исте књиге (*Пут у Рамбује*) под насловом „Један незавршени рат“ зналачки је разматрана политика великих сила, пре свега Сједињених Америчких Држава (САД), Северноатлантске војне алијансе (НАТО), Русије и других држава, као и војна интервенција НАТО-а на тлу Југославије. На овом поглављу се професор Симић открива као велики зналац међународних односа и посебно оних који су се тицали његове земље. Усудили бисмо се да закључимо да језгро његове политичке мисли, анализа и закључака о целокупној југословенској историји и разарању југословенске државе од раних 80-их па до рата на Косову, представља изукрштана политика великих сила на југословенском простору. Он их је видео као оне факторе који су били активнији и опаснији од малих југословенских националиста. Не само као врстан зналац светске литературе о југословенском питању већ и аналитички баратајући целим комплексом чињеница, он је показао да су они претегли у креирању кризе и разарању југословенске државе, прво прикривено па онда отворено. Трећи одломак под насловом „Одржати Тита на површини“ из Симићеве монографије *Тито и НАТО: успон и пад друге Југославије* (Београд: Новости, 2008) је на исте теме само у претходном периоду.

У другом делу споменице посвећене Предрагу Симићу, под насловом „Научни чланци“, представљена су два његова рада из 1997. о југословенској спољној политици (Србија и Црна Гора) и политици САД-а и НАТО-а у југословенској кризи, која се перпетуирала и даље. Неколико радова је из 2013, 2014. и 2015. године и бави се кризом глобализације и међународним односима; затим је ту изврстан рад о Балкану и балканизацији у 20. и 21. веку који контекстуализује и анализира тзв. Извештај Карнегијеве комисије за Балкан из 1914. и 1996. Ту је нашала место и студија о турској спољној политици и постлибералном свету, као и о односима Кине и југоисточне Европе кроз континуитет и промене. Овај други текст се логички наставља на претходни о наступајућој постлибералној ери и старим/новим идејама које би биле уграђене у њу.

Симићева дипломатска каријера је праћена кроз низ говора, интервјуа и чланака представљених у разним пригодама и за разне медије. Њихово читање има пуно привлачности јер је у њима Предраг Симић као дипломата језгровито представљао богату научничку лепезу знања идеја које владају светом, политика које их прате, покрета који их следе итд. Текст о франкофонији у Србији као вези између историје и савремености је посебно оригиналан и у њему је посебно дошла до изражаја Симићева способност да сажима догађања и даје објашњења дугих историјских процеса, или просто повезаних догађања, и њихово функционисање у савремености.

Есеј под насловом „Французи и Срби: у потрази за једним изгубљеним пријатељством“ некако је испао средишни текст у овој импресивној споменици. И уједно најобимнији, али не и најкомплекснији. Симић је у њега уткао низ личних емоција и сећања будући да му је отац, лекар радиолог, био француски ђак. Употребрио је класичан историографски наратив да реконструише француско-српске односе од када су се јавили па до њиховог врхунца, војног савезништва у Првом светском рату. Пратио је и њихову врлудаву судбину и касније, до француске улоге у разарању Југославије. Нарочиту пажњу је посветио франкофонској традицији и да кажемо судбини франкофила у новим измењеним околностима и односима, посебно од 1945. до 21. века.

Велики број новинских чланака које је Симић објавио на разним местима током своје изузетно ангажоване каријере представљен је добрим одабиром. Они показују Симићеву изванредну способност да такорећи *ad hoc* смешта нова догађања у свој систем већ постојећег знања и представљају га као одличног аналитичара који добро одређује правце даљих догађања. Имао је посебан дар да очу детаље и сместа схвати њихов смисао.

Један необјављени рукопис професора Симића заокружују вешто и зналачки одабране и груписане текстове. То је текст насловљен „Грађански рат у Југославији“. Иако је текст незавршен, наслућује се ауторова амбиција да да један убедљив одговор на питање „Зашто је нестала Југославија?“, да ли је то била агресија, сецесија или природна смрт. Аутор разликује седам праваца истраживања, даје њихове основне тезе, идеје, књиге, перцепцију и општи и посебан утицај који су извршиле. Први правац тражи узроке распада у *древним мржњама* између јужнословенских народа; други произилази из претходног и тражи узроке распада Југославије у културним и цивилизацијским разликама југословенских народа; трећи сматра национализам узроком распада југословенске државе; четврти правац истраживања се фокусира на економске проблеме Југославије током 80-их година; пети проучава системске узроке распада Југославије, односно тзв. Друге Југославије као социјалистичке државе; шести правац се бави улогом личности и психолошким чиниоцима у кризи, распаду и грађанском рату у Југославији; а седми се фокусира на улогу међународних чинилаца на настанак и нестанак Југославије. На крају се скицира одговор на питање шта је то грађански рат. Следеће, тек започето поглавље је требало да буде о историји југословенства/југославенства, како је то аутор поставио.

Понављамо да у овом хвале вредном представљању опуса Предрага Симића, ми њега видимо као представника оног правца истраживања грађанског рата у Југославији, односно југословенске кризе и рата, који је минуциозним познавањем међународних чинилаца, њихових односа, интереса, планова, пројеката, идеја и пропаганде дао наслутити праве размере њихове улоге у разарању Југославије.

Гордана КРИВОКАПИЋ ЈОВИЋ